Ministerstwo Sprawiedliwości

Sekretarz Stanu

Arkadiusz Myrcha

BK-VII.0520.306.2026

Warszawa, 27 lipca 2026 r.

Pani

Małgorzata Kidawa-Błońska

Marszałek Senatu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowna Pani Marszałek,

w odpowiedzi na oświadczenie złożone przez Panią Senatorkę Ewę Monikę Kaliszuk 10 czerwca 2026 r. na 60. posiedzeniu Senatu, przedstawiam następujące informacje.

Ad 1-3

Intencją projektu ustawy o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji[1] jest zapewnienie, by kuratorem była ustanowiona osoba zaufana dla osoby wspieranej. Z tych przyczyn w pierwszej kolejności należy kierować się wskazaniem osoby, dla której kurator ma zostać ustanowiony. Wybierając kandydata, sąd musi mieć jednak na uwadze, że kuratorem może zostać wyłącznie osoba pełnoletnia, niekorzystająca z instrumentów wspieranego podejmowania decyzji, której kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z powierzonych jej obowiązków.

Przesłanka odpowiednich kwalifikacji osobistych pozostaje kluczowa dla rozstrzygnięcia sądu, co do osoby kuratora. Chodzi bowiem o wyeliminowanie z kręgu potencjalnych kandydatów osób, które mogą działać niezgodnie z interesem osoby wspieranej, manipulować nią czy nadużywać swojej funkcji. Projektodawca celowo pozostawił w tym zakresie znaczną swobodę orzeczniczą.

[1] https://www.sejm.gov.pl/sejm10.nsf/druk.xsp?nr=2645

+48 22 52 12 888
kontakt@ms.gov.pl
www.gov.pl/sprawiedliwosc

Al. Ujazdowskie 11
00-950 Warszawa P-33

Kandydat musi wyrazić w toku postępowania zgodę na pełnienie funkcji. Jeśli zatem kandydat wskazany przez osobę potrzebującą wsparcia nie posiada odpowiednich kwalifikacji osobistych albo nie wyrazi zgody na pełnienie funkcji, sąd zwróci się o wskazanie kandydata na kuratora do osób najbliższych osoby potrzebującej wsparcia. Zarówno w odniesieniu do wskazania kandydata przez samą osobę, dla której kurator ma zostać ustanowiony jak i w przypadku jego wskazania przez osoby dla niej najbliższe, na ile jest to możliwe kandydat powinien pochodzić z kręgu osób najbliższych dla osoby potrzebującej wsparcia.

Zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym, jeżeli wzgląd na dobro pozostającego pod opieką nie stoi temu na przeszkodzie, opiekunem ubezwłasnowolnionego całkowicie powinien być ustanowiony przede wszystkim jego małżonek, a w braku tegoż - jego ojciec lub matka (art. 176). Projekt ustawy o instrumentach wspieranego podejmowania decyzji nie stanowi odwzorowania tego przepisu, jednakże nie zrywa całkowicie z dotychczasową praktyką. Intencją jest uelastycznienie kręgu potencjalnych kandydatów na kuratorów reprezentujących, przy uwzględnieniu zmian społeczno-kulturowych, jakie zaszły od czasu wejścia w życie Kodeksu. Nie ma bowiem wątpliwości, że za osobę najbliższą można uznać nie tylko małżonka i rodziców, ale także partnera życiowego, dzieci, wnuki, rodzeństwo czy nawet wieloletniego przyjaciela. W praktyce orzeczniczej osoby te bywają już obecnie ustanawiane opiekunami prawnymi osób ubezwłasnowolnionych. Dopiero w razie braku możliwości ustanowienia kuratora reprezentującego spośród osób najbliższych dla osoby wspieranej, sąd będzie poszukiwał kandydata na kuratora wśród osób trzecich.

Sytuacje powierzenia funkcji kuratora reprezentującego osobie obcej dotyczyć mogą jedynie sytuacji wyjątkowych. Zwłaszcza, gdy osoba potrzebująca wsparcia nie ma rodziny ani osób najbliższych, które mogą pełnić funkcję kuratora reprezentującego. Może się tak zdarzyć w odniesieniu do osób samotnych lub w sytuacji, gdy żadna z osób najbliższych nie wyraża zgody na pełnienie funkcji kuratora albo nie daje gwarancji prawidłowego pełnienia takich obowiązków (np. sama jest osobą potrzebującą wsparcia, cierpi na choroby lub zaburzenia uniemożliwiające jej samodzielne funkcjonowanie, przebywa w zakładzie karnym, trwoni własny majątek, etc.).

Ponadto, zgodnie z art. 18 ust. 1 projektu, *z ważnych powodów sąd zmieni kuratora, a w szczególności, jeżeli z powodu przeszkód faktycznych lub prawnych dotychczasowy kurator nie może prowadzić spraw albo dopuszcza się czynów lub zaniedbań, które naruszają dobro lub interes osoby wspieranej*. Sytuacja taka w kontekście braku kandydatów na kuratora spośród osób najbliższych dla osoby wspieranej również uzasadniałaby powierzenie funkcji kuratora osobie trzeciej. Jednak wówczas osoba wspierana co do zasady nie mogłaby pozostawać pod opieką faktyczną osób, które nie dają gwarancji prawidłowego wykonywania obowiązków kuratora reprezentującego. Z tych przyczyn nie powinno dochodzić do sytuacji, w której rodzina nadal sprawuje całodobową opiekę i ponosi odpowiedzialność za utrzymanie osoby zależnej a funkcję kuratora sprawuje osoba trzecia.

Obecnie sąd opiekuńczy także zobowiązany jest do zwolnienia opiekuna prawnego, jeżeli z powodu przeszkód faktycznych lub prawnych opiekun jest niezdolny do sprawowania opieki albo dopuszcza się czynów lub zaniedbań, które naruszają dobro pozostającego pod opieką. W przypadku braku możliwości ustanowienia opiekunem prawnym małżonka albo rodziców, sąd opiekuńczy poszukuje kandydatów na opiekunów prawnych spośród osób trzecich. Zatem już teraz nakaz pierwszeństwa ustanowienia opiekunem prawnym małżonka lub rodziców osoby pozostającej pod opieką nie jest bezwzględny.

Ad 4-5

Projekt nie przewiduje obowiązkowego ubezpieczenia OC osób wspierających. W odniesieniu do opiekunów prawnych osób ubezwłasnowolnionych całkowicie i kuratorów osób ubezwłasnowolnionych częściowo nie wprowadzamy rozwiązań odmiennych od obowiązujących aktualnie. Odpowiedzialność, zarówno karna jak i cywilna, ponoszona jest na zasadach ogólnych.

Co do kuratorów, zarówno wspierających jak i reprezentujących, mogą oni ponosić odpowiedzialność polegającą na obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej osobie wspieranej w związku ze sprawowaniem kurateli. Natomiast asystent prawny, którego podstawą działania jest umowa asysty prawnej, może odpowiadać także na zasadzie

odpowiedzialności kontraktowej, w przypadku nienależytego wykonania zobowiązania wynikającego z umowy asysty prawnej.

Ad 6

Projekt nie wprowadza zasadniczych zmian w zasadach wynagrodzenia opiekuna prawnego. Wynagrodzenie kuratora przyznawać będzie sąd. Ustali on w jakiej wysokości wynagrodzenie należy uznać za stosowne w przypadku konkretnej sprawy, z uwzględnieniem sytuacji majątkowej osoby wspieranej.

Stosowne wynagrodzenie będzie przyznawane na wniosek kuratora, za wskazany przez niego okres sprawowania kurateli, nie dłuższy niż rok. Wynagrodzenie nie będzie przysługiwać, jeżeli wykonywanie kurateli reprezentującej czynić będzie zadość zasadom słuszności. Wynagrodzenie będzie pokrywane z dochodów lub majątku osoby, dla której ustanowiono kuratora.

W przypadku kurateli reprezentującej, jeżeli osoba wspierana nie będzie w stanie ponieść kosztów wynagrodzenia swojego kuratora bez uszczerbku utrzymania koniecznego dla siebie i rodziny, wynagrodzenie będzie pokrywane ze środków publicznych, na podstawie ustawy o pomocy społecznej.

Przepisy projektowanej ustawy nie zawierają regulacji dotyczącej odpłatności umowy asysty prawnej. Umowa w tym zakresie może być zatem kształtowana zgodnie z wolą osób ją zawierających. Uwzględniając cel umowy oraz to, że będzie ona często zawierana pomiędzy osobami najbliższymi, należy spodziewać się, że z reguły będzie ona miała charakter nieodpłatny. Umowa może jednak przewidywać, że udzielanie wsparcia będzie odpłatne. Decyzja zależy od woli stron umowy. Jeśli wynagrodzenie asystenta prawnego nie zostanie uregulowane w umowie, odpowiednie zastosowanie znajdą przepisy Kodeksu cywilnego o zleceniu.

Ad 7

Kwalifikacje podmiotów udzielających wsparcia obejmują pełnoletność i niekorzystanie z instrumentów wspieranego podejmowania decyzji. W przypadku asystentów prawnych oraz pełnomocników rejestrowanych, decydujące znaczenia ma wola osoby potrzebującej wsparcia. Osoba ta samodzielnie, zgodnie z własnymi preferencjami, wybiera asystenta, z którym zawiera umowę asysty prawnej lub udziela jej pełnomocnictwa rejestrowanego.

Możliwość porozumienia z osobą zlecającą asystę jest niezbędna do zawarcia umowy, a tym bardziej jej wykonywania. Należy jednak pamiętać, że asysta jest przeznaczona wyłącznie dla osób, których stan pozwala na samodzielnie dokonywanie czynności prawnych, przy faktycznym wsparciu osoby trzeciej.

W przypadku pełnomocników rejestrowanych, w chwili udzielania pełnomocnictwa mocodawca będzie musiał pozostawać w pełnym rozeznaniu i posiadać pełną zdolność kierowania swoim postępowaniem. Instrument ten nie będzie zatem adresowany do osób całkowicie zależnych, z głęboką niepełnosprawnością intelektualną.

Natomiast w przypadku kuratora wspierającego lub reprezentującego, których ustanawia sąd, wprowadzono także dodatkową przesłankę – posiadania kwalifikacji osobistych uzasadniających przekonanie, że osoba ta będzie należycie wywiązywać się z obowiązków kuratora. Takie rozwiązanie pozostawia swobodę orzeczniczą po stronie sądu orzekającego o ustanowieniu kuratora. Pozwala wyeliminować z kręgu potencjalnych kandydatów osoby, które mogą działać niezgodnie z interesem osoby wspieranej, manipulować nią czy nadużywać swojej funkcji.

Kuratorzy wspierający, podobnie jak asystenci prawni, będą udzielać jedynie wsparcia faktycznego. Zatem stan osoby, dla której będą ustanawiani, musi pozwalać na samodzielnie dokonywanie czynności prawnych. Osoby udzielające wsparcia (asystenci prawni, kuratorzy i pełnomocnicy rejestrowani) będą zazwyczaj pochodzili z kręgu osób najbliższych dla osoby wspieranej. Tym samym będą oni posiadać wiedzę

o funkcjonowaniu osoby wspieranej i kompetencje do komunikacji z tą osobą, także alternatywnej i wspomagającej.

Ad 8

Jeżeli osoba potrzebująca wsparcia nie będzie w stanie, w określonym zakresie, postrzegać lub oceniać rzeczywistości albo samodzielnie kierować swoim postępowaniem, sąd ustanowi dla niej kuratora reprezentującego, jeżeli będzie to konieczne dla ochrony jej praw lub interesów. Kurator będzie mógł zostać ustanowiony zarówno do załatwienia konkretnej sprawy, prowadzenia spraw określonego rodzaju, a nawet prowadzenia wszelkich. Sąd określi jednocześnie rodzaj spraw, w których kurator będzie mógł działać w imieniu osoby, dla której został ustanowiony, lub w których ta osoba będzie mogła działać za zgodą kuratora.

Każdorazowo sąd, przy uwzględnieniu osobistych uwarunkowań osoby potrzebującej wsparcia, dobierze odpowiedni dla ochrony jej praw i interesów zakres i rodzaj wsparcia. W przypadku osób szczególnie podatnych na manipulację i wyłudzenia, może m.in. ustanowić kuratora reprezentującego do wyrażenia zgody na wszelkie czynności dokonywane przez osobę wspieraną. Wówczas skuteczność czynności dokonanej przez osobę wspieraną bez wymaganej zgody kuratora reprezentującego pozostanie zawieszona do czasu jej potwierdzenia przez kuratora. Z wyjątkiem jednostronnej czynności prawnej dokonanej bez zgody kuratora, która będzie z mocy prawa nieważna.

Ad 9

Projekt przewiduje mechanizmy kontrolne, które mają zapobiegać ewentualnym działaniom na szkodę osoby wspieranej. Kuratorzy reprezentujący oraz pełnomocnicy rejestrowani podlegać będą bieżącemu nadzorowi sądów. Będą musieli składać cykliczne sprawozdania z pełnionych funkcji. Wzory takich sprawozdań określać będzie rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości.

Ponadto kurator reprezentujący, upoważniony do prowadzenia spraw o charakterze majątkowym, niezwłocznie po ustanowieniu obowiązany będzie do sporządzenia

inwentarza majątku osoby wspieranej i przedstawienia go sądowi. Sąd będzie mógł zobowiązać kuratora reprezentującego do złożenia do depozytu sądowego kosztowności, papierów wartościowych i innych dokumentów należących do osoby wspieranej, a także do zdeponowania na rachunku płatniczym pieniędzy takiej osoby. Kurator reprezentujący, jak również pełnomocnik rejestrowany, będą zobowiązani do uzyskania zezwolenia sądu we wszystkich ważniejszych sprawach dotyczących osoby wspieranej i jej majątku.

Projekt przewiduje zatem mechanizmy kontrolne, mające na celu zapobieżenie ewentualnym działaniom na szkodę osoby wspieranej. Analogiczne rygory nie zostały przewidziane w odniesieniu do asystentów prawnych i kuratorów wspierających, bowiem instrumenty te skierowane są do osób, których stan pozwala na samodzielnie prowadzenia swoich spraw i podejmowanie decyzji, przy skorzystaniu jedynie z pomocy osoby zaufanej (np. pomagającej w komunikacji alternatywnej, posługującej się właściwie językiem migowym czy tłumaczącej określone kwestie prostym językiem).

W przypadku stwierdzenia nieprawidłowości w sprawowaniu funkcji kuratora albo pełnomocnika, sąd z urzędu albo na wniosek zwolni takie osoby z funkcji. Natomiast w przypadku nieprawidłowej realizacji obowiązków asystenta prawnego, osoba wspierana może wypowiedzieć umowę asysty prawnej.

Ad 10

Projekt nie odzwierciedla konkretnego modelu przyjętego w ustawodawstwie zagranicznym. Pozostaje natomiast zgodny z Konwencją ONZ oraz innymi standardami międzynarodowej ochrony praw człowieka.

Co do konkretnych rozwiązań, zarówno w ustawodawstwie niemieckim, holenderskim jak i austriackim - podobnie jak w naszym projekcie - przewiduje się pierwszeństwo osoby potrzebującej wsparcia we wskazaniu kandydata na osobę wspierającą.

W Holandii wskazano, że preferowanym opiekunem jest małżonek, zarejestrowany partner, partner życiowy, a gdy takiego nie ma - jedno z rodziców lub rodzeństwo.

Małżonek, zarejestrowany partner albo partner życiowy może także złożyć wniosek o zmianę dotychczasowego opiekuna.

Z kolei w krajowym prawie niemieckim, gdy osoba potrzebująca wsparcia nie wskaże kandydata na opiekuna, sąd uwzględnia relacje rodzinne osoby pełnoletniej z jej małżonkiem, rodzicami i dziećmi, a także jej osobiste więzi oraz ryzyko konfliktu interesów. Dopuszcza się także zawarcie porozumienia dotyczącego wsparcia i pomocy, przewidzianego dla osób, które nie wskazały kandydata na opiekuna ani nie pozostają w relacjach osobistych z członkami rodziny. Ustawa przewiduje także odpłatną opiekę zawodową. Ustanowienie opiekuna możliwe jest tylko na wniosek osoby, dla której ma on zostać ustanowiony albo za jego zgodą.

Zgodnie z prawem austriackim, wsparcie może być udzielne przez rodzinę, inne bliskie osoby, a także placówki opiekuńcze. Ustawa nie wskazuje pierwszeństwa ani preferencji przy wyborze osoby wspierającej. Osoba potrzebująca wsparcia może także sama wybrać dla siebie przedstawiciela spośród bliskich jej osób.

We Francji rozbudowany system obejmuje wiele sposobów wsparcia opartych na umowie, a także instytucję rady rodzinnej. Prawo przewiduje także możliwość powołania kilku kuratorów (opiekunów) spośród rodziny, osób bliskich lub wspólnie zamieszkujących. W przypadku konfliktu stanowisk lub niemożności reprezentacji, ostateczną decyzję, co do spraw osoby wspieranej, podejmuje sąd.

Przepisy żadnych z omówionych ustawodawstw nie przewidują jednak, by sąd zwracał się bezpośrednio do osób najbliższych o wskazanie kandydata na takiego opiekuna, tak jak przyjęto w naszym projekcie.

Ad 11

Projekt został opracowany w toku długofalowej współpracy międzyresortowej oraz z przedstawicielami sądownictwa, środowiska prawniczego i lekarskiego, a także organizacji pozarządowych reprezentujących osoby z niepełnosprawnością. Członkami

powołanego przez premiera specjalnego zespołu, który zajmował się projektem, byli przedstawiciele Ministra Sprawiedliwości, Ministra Finansów, Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Ministra Zdrowia, Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji, Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych, Ministra do spraw Równości i Rzecznika Praw Pacjenta. Zaroszeni zostali również przedstawiciele organizacji społecznych i zawodowych oraz środowiska akademickiego.

W pracach zespołu uczestniczyli przedstawiciele Amnesty International, Polskiego Stowarzyszenia na rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną oraz Polskiego Forum Osób z Niepełnosprawnościami, Naczelnej Izby Lekarskiej, notariuszy, akademicy z Uniwersytetu Warszawskiego. Skutki społeczne przeprowadzanej reformy zostały w tym szerokim gronie gruntownie przeanalizowane.

Ad 12

Projekt został przyjęty przez Radę Ministrów 2 czerwca 2026 r., co formalnie zakończyło rządowy etap prac nad projektem. Aktualnie projektem zajmuje się Sejm. Ministerstwo Sprawiedliwości jest gotowe do podjęcia współpracy nad projektem, zgodnie z obowiązującymi na tym etapie prac przepisami.

Z wyrazami szacunku
Arkadiusz Myrcha
Sekretarz Stanu
/podpisano elektronicznie/